

**Префіксальні та прислівникові моделі вираження
інтенсивності якості прикметника сучасній французькій мові
(на матеріалі статей французької газети «Le Figaro»)**

У статті розглянуто категорію інтенсивності та засоби її вираження, визначено поняття ступеня інтенсивності та його види, описано історію виникнення префіксальних та прислівникових інтенсифікаторів, дано їхній короткий опис, з'ясовано екстралінгвістичні фактори, що сприяли появі префіксальних дериватів інтенсивності, які дають змогу зрозуміти причини вживання цих лексичних одиниць. Розглянуто формування префіксальної та прислівникової систем зі значенням інтенсивності для вираження якості прикметника та функціонування її моделей у французькій мові. Проаналізовано сферу вживання та продуктивність вищезгаданих прикореневих морфем та прислівників у сучасній французькій мові, з'ясовано, що префіксальні і прислівникові моделі властиві здебільшого класу прикметника та прислівника. Наведено приклади вживання даних моделей на матеріалі статей газети «Le Figaro» і визначено, що префікси інтенсивності вживаються доволі часто у спеціалізованій термінології на відміну від прислівників, які служать для посилення чи послаблення якості прикметника. У результаті проведеного дослідження визначено, що вживання префіксальних та прислівникових моделей є потребою соціально-економічного та суспільно-політичного життя.

Ключові слова: префікс, прислівник, категорія інтенсивності, інтенсифікатор, ступінь інтенсивності, терміни.

Постановка наукової проблеми та її значення. Статус категорії інтенсивності є одним із дискусійних наукових проблем сучасної лінгвістики. Вивчення цієї проблеми дасть змогу краще зрозуміти її природу, засоби вираження, сферу її вживання в публіцистичному стилі.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Категорія інтенсивності, її особливості та засоби вираження в мові та мовленні протягом останніх десятиліть привертають увагу багатьох вчених. Їхній інтерес до цього мовного явища зумовлено низкою причин: категорія інтенсивності надає характеристику дії, предмету та ознаці, а також активно функціонує в семантичній структурі дієслів, іменників, прикметників, фразеологізмів та на рівні цілісного тексту. Існує велика кількість досліджень цієї лінгвістичної проблеми, у яких вона вивчається на матеріалі різних мов із різних позицій та в різноманітніших аспектах, досліджуються морфологічні, лексичні, синтаксичні, фразеологічні засоби вираження цієї категорії. Поняття інтенсивності є предметом вивчення в дослідженнях таких вчених, як В.В. Акуленко, Ш. Баллі, Л.В. Воробйова, Е. Сепір, І.І. Туранський, І.І. Убін, Е.І. Шейгал. [1, 4, 5, 6, 7, 8, 9]

Метою цього дослідження – дати визначення інтенсивності, розглянути засоби її вираження, дослідити значення ступеня інтенсивності, пояснити причини та передумови виникнення префіксальних та прислівникових інтенсифікаторів, дати коротку характеристику префіксів та прислівників інтенсивності.

Завдання статті полягає в тому, щоб охарактеризувати та описати префікси та прислівники зі значенням інтенсивності, подати їхні моделі, дослідити їхнє вживання, розглянути їхню продуктивність у сучасній французькій мові на матеріалі статей газети «Le Figaro».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Інтенсивність є складним, якісним поняттям, що містить поняття кількості й міри. Ми говоримо про ступінь інтенсивності, коли певне поняття оцінюється щодо до певного внутрішнього еталону. Термін «інтенсивність» у зв'язку із його умовністю часто виступає в деяких дослідженнях синонімом таких понять, як посилення та ступінь.

Поняття інтенсивності, що є однією з найбільш загальних категорій думки, застосовується як до ознаки, вираженої прикметником, так і до ознаки, вираженої дієсловом. Усі засоби вираження інтенсивності якості прикметника можна розділити на дві основні групи: морфологічні та лексико-синтаксичні.

А) Морфологічні засоби:

1. Суфіксальні (*criard* – крикливий, *pâlot* – бліднуватий, *rarissime* – дуже рідкісний);

Des filles «traînaient sur les frais gazons le mauvais goût criard de leurs toilettes» [15, с. 584].

2. Префіксальні (*surfin* – найвищої якості, *ultra-court* – ультракороткий, *extraordinaire* – надзвичайний);

Les moyens habituels ne suffisant pas, on prit des mesures extraordinaires [15, с. 992].

Б) Лексико-синтаксичні засоби:

1. Кількісний (рідше якісний) прислівник + прикметник у звичайному ступені порівняння (*très belle* – дуже красива);

Il n'est pas très spirituel [15, с. 2015].

2. Цілі фразеологізми, а також фразеологічні порівняння (*faire pâle figure* – збліднути);

L'équipe française a fait pâle figure devant l'Allemagne [15, с. 1041].

3. Конструкції з узагальненим об'єктом порівняння (*vieux comme le monde* – старий як світ);

Наприклад: «Le Figaro» [14] за 23.09.2010 – «*Mais, au-delà, ce long-métrage, écrit par Aaron Sorking et réalisé par David Fincher, traite de sujets et d'archétypes vieux comme le monde*».

4. Ітерація (*lire/relire* – читати/перечитати).

L'écrivain qui se féconde lui-même en se relisant [15, с. 2179].

У французькій мові виокремлюють ступені інтенсивності і ступені порівняння. Нас цікавлять ступені інтенсивності, отже надалі мова піде саме про них. Що стосується ступенів інтенсивності, то їх М. Arrivé у своїй праці «La grammaire d'aujourd'hui: guide alphabétique de linguistique française» виділяє три: слабкий, середній, високий. У нижчеподаних випадках на ступінь вказують прислівники, що передують лексичній одиниці та префікси.

Отже, надалі ми досліджуватимемо прислівники, що розташовані у препозиції до основного слова та префікси, і вказують на ступінь інтенсивності якісної ознаки прикмети.

Слабкий ступінь інтенсивності виражається прислівником *peu* – *мало*, до якого додається ряд прислівників, що закінчуються на *-ment* (*médiocrement* – *мало, посередньо*, *passablement* – *посередньо, чимало*) та префіксами – *sous-*: *les pays sous-développées* – *слаборозвинені країни*; *hypo-*: *un malade hypotendu* – *хворий з низьким тиском, гіпотонік*; *infra-*: *infrasensible* – *інфрачутливий*. Ці вище згадані префікси, крім вираження інтенсивності, мають ще значення простору: *une inflammation sous-cutanée* – *підшкірне запалення*, *les rayons infrarouges* – *інфрачервоні промені*.
Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 11.03.2016 – *peu*: «*Un brin paternaliste, ils s'attendaient que ce nouveau pape pourtant peu enclin aux subtilités vaticanes «habite sa fonction».*

«Le Figaro» [14] за 22.02.2016 – *passablement*: «*L'incendie volontaire d'un futur centre d'accueil de réfugiés applaudi par des badauds passablement alcoolisés à Bautzen».*

«Le Figaro» [14] за 30.06.2015 – sous: «*Le projet de l'entreprise OneWeb vise à apporter Internet dans des zones difficiles d'accès ou sous-développées*».

Середній ступінь інтенсивності передається прислівником *assez*, а також серією прислівників, що закінчуються на *-ment* (*modérément* – помірковано, *moyennement* – посередньо, *тощо*); *presque*, який може вживатися як перед прикметником, так і перед прислівником (*il est revenue presque immédiatement* – він повернувся майже негайно); *quasi*, що вказує на приближеність, неточність, так само як його дериват *quasiment* – майже, мало не, ледве не. Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 11.03.2016 – *assez*: «*Les alentours de Clarensac, une zone de garrigue assez accidentée, ont été soigneusement ratissés par les enquêteurs aidés de chiens spécialisés et de nombreux volontaires*».

«Le Figaro» [14] за 22.02.2016 – *moyennement*: «*La séance a été moyennement active avec un peu plus de 2 milliards de titres échangés sur le premier marché*».

«Le Figaro» [14] за 05.03.2016 – *quasi*: «*Il a également fait un pas quasi décisif vers le gros globe, son cinquième d'affilée, même si ce n'est pas encore fait mathématiquement parlant*».

Високий ступінь інтенсивності представлений прислівниками *très*, *fort* і *bien*, що відрізняються між собою стилістичними відтінками: *très* – виражає найвищу ступінь, *fort* – застарілий і має відтінок провінціальності; *bien* – вказує на суб'єктивне оцінювання; значною кількістю прислівників на *-ment*: *furieusement*, *formidablement*, *intensiment*, *débilement* ітд; префіксами: *sur-* (*des élèves surdoués* – обдаровані діти), *super-* (*superfin* – найтонший, *superfluide* – надрідкий), *archi-* (*archifaux* – глибоко помилковий, *archisûr* – безумовно вірний), *extra-* (*extra-solide* – надзвичайно міцний), *ultra-*. Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 11.03.2016 – très: «*Le risque d'avalanche est très faible*».

«Le Figaro» [14] за 12.03.2016 – bien: «*Légèrement acide (pH entre 5,5 et 7), bien ameubli et enrichi, frais et bien aéré*».

«Le Figaro» [14] за 05.03.2016 – surdoué: «*Et si James Bond était un musicien surdoué qui aurait troqué son Walther PPK contre une guitare électrique*».

«Le Figaro» [14] за 05.12.2009 – extrafort: «*Dans cette cerise, il a réintégré les couches du gâteau d'origine (génoise au cacao) auxquelles il a ajouté une crème Chantilly aux cerises et une mousseline au chocolat extrafort*».

Прислівник *trop*, як і префікси *hyper-* (*hypertoxique* – надтоксичний, *hypercritique* – надзвичайно критичний) та *ultra-* (*ultrasensible* – надчутливий, , *ultra-réactionnaire* – ультрареакціонер) позначають надмірну інтенсивність. Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 11.03.2016 – trop: «*Trop blessé dans les derniers jours, trop peu, trop tard*», *disaient-ils*».

«Le Figaro» [14] за 25.01.2015 – hyperactive: «*Cette autodidacte hyperactive met trois «posts» par jour sur son mur Facebook, enjoint à quiconque d'y tester son savoir sur l'art, rejette d'emblée ses amis «les artistes qui ne parlent que d'eux*».

Прислівники *tout*, *si*, *tant* також виражають високий ступінь інтенсивності. *Tout*, що вживається у препозиції до прикметника чи прислівника, бере на себе сукупне значення референта (*tout beau* – дуже красивий, *tout récemment* – зовсім недавно), *si* переважно вживається в окличних реченнях (*si acharné* – такий розлючений), *tant* часто вживається з дієсловом або з прийменником *de*, визначаючи іншу синтагму (*il travaille tant* – він стільки працює, *tant de peine pour si peu de résultats* – скільки ж зусиль за нізащо) [11, с.204-205]. Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 29.01.2016 – tout: « *La boulangerie est toute neuve: un mois à peine*».

«Le Figaro» [14] за 11.03.2016 – Tant: «*Si la date officielle et tant attendue de l'arrivée du printemps est fixée au 21 mars, les habitants de cette contrée méridionale du Royaume-Uni ont trouvé une manière sympathique et efficace de l'avancer*».

Процес розвитку префіксальної системи зі значенням інтенсивності паралельно слідує розвитку спеціалізованих термінів, які, своєю чергою, проникають до загальної лексики. Широкого розмаху префікси інтенсивності набрали лише на початку XVIII століття, вони почали зустрічатися у багатьох сферах: у мові політики, науки, фізики і хімії у XIX столітті, а у XX столітті вищезгадані префікси проникають у мову техніки, індустрії, комерції, кіно. Наукові відкриття, пізнання дійсності породжують потребу мовних одиниць, які змогли би найкраще передати нову інформацію. Конкуренція індустріальних і комерційних підприємств потребувала розповсюдження інформації, що провокувало вживання підсилювальних часток, постійна класова боротьба, жорстокі соціальні конфлікти, політичні заворушення теж сприяли появі префіксальних дериватів інтенсивності, особливо з прикореневою морфемою *ultra-* (*ultra-révolutionnaire* – *ультрареволюційний*, *ultra-pacifique* – *надзвичайно миротворчий*), а у військовій, політичній і науковій сферах широко почав вживатися префікс *super-* (*superbombe* – *супербомба*, *superspoutnique* – *суперсупутник*) [13, с.110].

Ш. Баллі стверджує, що «префіксальні утворення виникли з лексичних або синтаксичних словосполучень в результаті узагальнення вираженого ними поняття» [3, с. 260]. Наприклад, *ultra-*, яке від просторового значення «зверху, над» перейшло до більш абстрактного «надзвичайний». Інші префікси мають аналогічне походження: *surfin* спочатку означало «той, що над тонким», потім стало означати «надзвичайно тонкий». Прислівник *très* «дуже» походить від латинського

trans «по ту сторону». Згодом сполучення цього типу почало означати «вищу ступінь якості».

Інтенсифікатори *ultra-*, *extra-*, *super-*, *sur-*, *hyper-*, *très*, *bien*, *fort*, *si*, *trop*, *tellement*, *assez*, *peu* утворюють у французькій мові морфологічну структуру, що охоплює систему підсилювальних одиниць, серед яких мовник має вибрати ту, яка б найкраще могла передати поняття, що містить певний ступінь інтенсивності.

Загалом категорія інтенсивності властива класу прикметників і прислівників. Відомо, що прислівники можуть вживатися з дієсловом, посилюючи його значення. Прислівники-інтенсифікатори, що вживаються з прикметниками і прислівниками, знаходяться у препозиції до них і виконують лексико-граматичну роль.

Що стосується префіксів інтенсивності, то вони притаманні загалом прикметнику, але вони можуть охоплювати також значну кількість іменників (*hyperfréquence* – надвисока частота, *supercarburant* – паливо вищої якості, *survitresse* – швидкість, що вища звичайної, *ultra-réactionnaire* – ультрареакціонер) та дієслова (*surcroître*-розростатися, *survivre* – переживати).

Префікси інтенсивності виражають або високий ступінь інтенсивності або навпаки, низький, серед них *archi-*, *extra-*, *ultra-*, *sur-*, *super-*, *sous-*, *hyper-*, *hypo-*. Найчастіше вищезгадані префікси приєднуються до прикметників і іменників, а префікси *sur-*, *sous-* приєднуються також і до категорії дієслова.

Французькій мові притаманна певна побудова префіксальних мікросистем інтенсивності, за якою префікси-інтенсифікатори відносяться лише до певних формальних чи семантичних категорій прикметників, *hypo-* і *hyper-* вживаються зокрема у медичній термінології, *ultra-* переважно у політичній лексиці, *archi-* часто з прикметниками, що мають пежоративне значення (*archibête* – надзвичайно тупий, *archigrotesque* – надхимерний) [2, с. 204-205]. Префікс «інтенсивності»

sur- вживається у термінології економіки (*surémission* – інфляційний випуск паперових грошей), фізики і техніки (*surfusion* – переохолодження, *surconductibilité* – надпровідність); префікс інтенсивності *super-* притаманний мові техніки, кінематографії, реклами, преси, літератури (*superprojet* – суперпроект, *super-festival* – суперфестиваль, *super-espion* – супершпигун). Хоча ці два вищезгаданих префікси мають те ж саме значення, та лише два слова дублюють один одного (*super-* чи *sursaturé*, *super-* чи *surtension* – перенапруження), інші похідні від тієї ж основи відрізняються за значенням (*surproduction* – перевиробництво, *superproduction* – фільм з витратою великих коштів, з масовими сценами).

Прислівники зі значенням інтенсивності ми можемо зустріти у повсякденній мові, художній літературі та публіцистичному стилі і служать вони здебільшого для вираження конотативного значення. Найпродуктивніші серед них – *peu*, *très*, *bien*, *trop* і тощо, тоді як *quasi*, *fort* і серія прислівників на - *ment* (*débilement*, *formidablement*, *rassemblement* і тощо) втрачають свою продуктивність.

У французькій мові префікси *extra-*, *hyper-*, *super-*, *ultra-* належать до найпродуктивніших морфем. Варто зазначити, що префікс інтенсивності *sur-* є найпоширенішим і загальноживаним, тоді як префікс *archi-* є застарілим і втрачає свою інтенсивність. Потрібно вказати, що префікси наукового походження *archi-*, *hyper-*, *super-*, *ultra-* вживаються лише у значенні інтенсивності, а *extra-*, *sur-* можуть мати і просторове значення. Наприклад:

«Le Figaro» [14] за 05.12.2015 – «*Pour certains amateurs, ces cailloux extraterrestres sont des objets de décoration*».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Розглянувши префіксальні і прислівникові інтенсифікатори якісної ознаки прикмети ми можемо констатувати, що у сучасний період їхнє вживання є потребою соціально-економічного та суспільно-політичного

життя. Розвиток суспільства створює нову реальність, тому мова вдається до поширення складних лексичних побудов (*sur-production* – *перевиробництво*, *sous-production* – *недовиробництво*). Медичні, економічні поняття стали доступними великому колу людей, варто зазначити, що численні похідні з префіксами інтенсивності почали вживатися у переносному значенні (*hypertrophie de l'économie et d'une entreprise* – *стрімкий розвиток економіки і бізнесу*). Ми спостерігаємо тенденцію проникнення прислівникових елементів інтенсивності у повсякденну мову і мову преси (*vachement belle exposition à La Chapelle Saint-Géraud*, *à des prix bien trop bas*). Вищезгадані моделі інтенсивності часто можна зустрічати у публіцистичному стилі, це можна пояснити тим, що завдання цього стилю є подання фактів, з'ясування певних проблем, вплив на читача чи слухача і переконання у їхній достовірності.

Джерела та література

1. Акуленко В.В. Лексические средства выражения интенсивности качественного признака в современном русском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.01 / Киевск. гос. ун-т им. Т.Г.Шевченко.-К.,1987. – 25с.
2. Андреева В. Н. Лексикология современного французского языка : пособие для учителей средней школы / В. Н. Андреева. – Москва : Учпедгиз, 1955 . – 196 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностр. л-ры, 1955. – 416 с.
4. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностр. л-ры, 1961. – 394 с.
5. Воробьева Л.И. Средства выражения интенсивности признака, обозначенного именем прилагательным в современном французском языке: автореф. дис. канд. филол. наук / Л.И. Воробьева. — Киев, 1958. – 16 с.
6. Сепир Э. Градуирование / Э. Сепир // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1985. – Вып. 166. Лингвистическая прагматика. – С.43-78.
7. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке / И.И. Туранский. – М., 1990. – 172с.

8. Убин, И.И. Лексические средства выражения категории интенсивности в русском и английском языках: автореф. дис. канд. филол. наук / И.И. Убин. – М., 1974. –33 с.
9. Шейгал Е.И. Интенсивность как компонент семантики слова в современном английском языке: Дис. канд. филол. Наук: 10.02.04 / Е.И. Шейгал. – М., 1981. – 26 с.
10. Штейнберг Н.М. Аффиксальное словообразование во французском языке. Суффиксация и префиксация / Н.М. Штейнберг. –Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. – 203 с.
11. Arrivée M.,Gadet F.,Galniche M. La grammaire d'aujourd'hui: guide alphabétique de linguistique française / M. Arrivée, F. Gadet, M. Galniche. – P.: Flammarion, 1986. – 719 p.
12. Guilbert L. La créativité lexicale / L. Guilbert. – Paris : Larousse, 1975. – 285 p.
13. Guilbert L., Dubois J. Formation du système préfixal intensif en français moderne et contemporain / L. Guilbert, J. Dubois // -P. : Le Français moderne, 1961. – № 2. – P. 87-112
14. Le Figaro [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.lefigaro.fr>.
15. Petit Robert de la langue française / [sous la direction de J. Rey-Debove, A.Rey]. – Paris : Le Robert, 2009. – 2837 p.

Prefix and adverb models with the meaning of intensity of adjective quality in modern French

(based on French newspaper articles « Le Figaro »)

Natalia Lototska

The paper presents a general overview of the category of intensity, describes the means of expressing the intensity, provides the definition of the degree of intensity and its types, in particular prefix and adverb means. The article presents the extralinguistic factors that fostered the appearance of prefix and adverb intensifiers, the formation of prefix and adverb system with the meaning of intensity and the sphere of its usage. The development of prefix and adverb structure with the meaning of intensity of adjective quality and the functioning of their derivative models are viewed in this research. The area of use and performance of the abovementioned basal morphemes and adverbs are analyzed in modern French. We learnt that prefix and adverb systems of intensity of adjective quality possess certain levels of degrees and are typical mostly of the class of adjective and adverb. Examples of the use of these models are presented in the French newspaper articles «Le Figaro» and it follows the conclusion that prefixes of intensity are used quite often in the

specialized terminology unlike adverbs that serve to amplify or to reduce the meaning of adjective quality. As a result, the study determined that the use of these derivative prefix and adverbs models preposed is the necessity of the social, economic, political development of society in the modern period.

Keywords: prefix, adverb, the category of intensity, intensifiers, the degree of intensity, terms.

**Префиксальные и наречные модели выражения
интенсивности качества прилагательного в современном
французском языке**

(на материале французских статей газеты « Le Figaro »)

Наталия Лотоцкая

В статье рассматривается категория интенсивности и способы ее выражения, в частности префиксальные и наречные, определено понятие степени интенсивности и его виды, представлена история возникновения приставочных и наречных интенсификаторов и дано их краткое описание, выяснены экстралингвистические факторы, способствовавшие появлению приставочных дериватов интенсивности, которые дают возможность понять причины употребления этих лексических единиц. Рассмотрено формирование префиксальной и наречной систем со значением интенсивности для выражения качества прилагательного и функционирования их моделей. Проанализированы сфера употребления и производительность вышеупомянутых прикорневых морфем и наречий в современном французском языке, выяснено, что приставочные и наречные модели встречаются в основном с именами прилагательного и наречия. Рассмотрены примеры употребления данных моделей на материале статей газеты «Le Figaro» и определено, что префиксы интенсивности используются довольно часто в специализированной терминологии в отличие от наречий, которые служат для усиления или ослабления качества прилагательного. В результате проведенного исследования установлено, что употребление приставочных и наречных моделей является необходимостью социальной, экономической и политической жизни общества в современном периоде.

Ключевые слова: префикс, наречие, категория интенсивность, интенсификатор, степень интенсивности, термины.